

Experimenteel examenwerk

Net afgestudeerd aan de Filmacademie (vnr): Kamila Wójcik, Giancarlo Sánchez, Mea de Jong en Aafke Beernink: 'Filmmakers die naar nieuwe vormen zoeken, hebben het zwaar.'

Irene O'callaghan

De nieuwe lichtung filmmakers verdient punten

DOOR FLOORTJE SMIT FOTO IRENE O'CALLAGHAN

If Mama Ain't Happy, Nobody's Happy is ontstaan vanuit barre wanhoop. Regisseur Mea de Jong (dochter van filmmaker Ate de Jong) had een ambitieus plan bedacht voor haar afstudeerfilm voor de filmacademie: iets met feminisme, onafhankelijkheid en wat dat dan betekent voor vrouwen van haar generatie. Groots, actueel. Ze liep hopeloos vast.

In godsnaam, dan maar dat stomme idee van haar moeder. Een documentaire over haar familie, waarin vrouwen zich al vier generaties lang - al dan niet gedwongen door omstandigheden - staande houden zonder mannen. Iets wat haar moeder ziet als feminisme avant la lettre. De Jong vindt het iets tragisch hebben.

In If Mama Ain't Happy, Nobody's Happy interviewt De Jong vooral haar moeder, die helemaal niet van plan is om het verhaal te maken dat haar dochter voor ogen heeft. De humoristische, half-gefrustreerde gesprekken tussen de opnamen door, zo doorzag De Jong slim, zegt alles over hun verhouding. Haar eindexamenwerk is een documentaire over moeder-

dochterverhoudingen vol zelfspot. Het is een onderzoek naar familietradities en generatieverschillen. Maar ook een actueel vraagstuk vertaald naar een persoonlijk verhaal.

Dat laatste kenmerkt de Lichtung 2014 van de Nederlandse Filmacademie in Amsterdam. Deze studenten volgden het nieuws, stelden andere vragen en verwerkten die in hun films. Schijnbaar niet zozeer uit engagement, maar uit interesse voor de mens erachter. Een 10-jarig jongetje en een jonge bankier krijgen te maken met de economische crisis in respectievelijk Anton en Onbeperkt. In Gameboy worden eindexamens gestolen, al speelt de diefstal zelf een bijrol. Het is vooral een portret van vier 16-jarige, zoekende havo-scholieren. De inbraak is voor hen net zo'n kwajongensstreek als de boel versjteren tijdens de les - het levert alleen meer geld op.

In de regie van Giancarlo Sánchez lijkt het alsof de vier elkaar jaren kennen, zo natuurlijk gaan de acteurs met elkaar om. En Sánchez is geen uitzondering: het is opvallend hoe sterk de acteursregie dit jaar is. In het bijzonder als het om de jonge acteurs gaat in mooie, ingetogen films: de 12-jarige An uit Fernweh (regie: Ena Sendjarevic) spat in elk shot van het scherm en ook de 10-jarige Anton uit Anton (regie: Nico van den Brink) is knap naturel.

De toegang die de documentairemakers kregen, was ook opvallend. Regisseur Bart van den Aardweg volgde een groep kickboxers in Amsterdam-West in Noord Oost Hard West en schetst de wereld in grijstinten achter de protestadsproblematiek. Pedofielen vertellen anoniem hun verhaal in Onder Ons. Een stervende vrouw is het onderwerp in Mij Krijg Je Niet. De filmacademiestudenten werden toegelaten in hun doorgaans

afgeschermden werelden. Eenmaal binnen hadden ze soms nog wel een slag mogen maken, maar dat maakt hun inkijkjes niet minder fascinerend.

Dat komt ook omdat zowel de documentaire- als de fictieregisseurs de rest van de crew veel ruimte hebben gegeven voor experimenten en zo optimaal gebruik maken van beeld en geluid. In Levenslang en gelukkig, een krimi die zich afspeelt in een halve sprookjeswereld, balanceert het productiedesign op de lastige grens tussen realisme en suikerzoet. De meest experimentele films - fictiefilm Onno de Onwetende en documentaire Vaderland - verdienen bonuspunten voor eigenzinnigheid. Natuurlijk, niet alles werkt altijd even goed, maar liever toch wat onhandig buiten de lijntjes dan te braaf erbinnen.

voor eigenzinnigheid. Liever wat onhandig

buiten de lijntjes dan te braaf erbinnen.

Volgens de jury

De VPRO Documentaire Prijs ging naar de documentaire Noord Oost Hard West, volgens het juryrapport 'rauw, ongemakkelijk, onvoorspelbaar en rigoureuus'. De Topkapi Films Fictie Prijs ging naar Gameboy ('virtuoze regie'). De kring van Nederlandse Filmjournalisten reikt vrijdag ook een prijs uit. Genomineerd zijn Fernweh, Gameboy en If Mama Ain't Happy, Nobody's Happy. Alle afstudeerfilms van de Nederlandse Filmacademie zijn vandaag en morgen te zien in filminstituut Eye in Amsterdam.

Aafke Beernink (24) deed het camerawerk voor Fernweh, over een 13-jarig meisje dat terechtkomt in een pleeggezin, en ook voor de documentaire Vaderland, een poëtisch essay dat rouw in beeld

wil vangen. Daarvoor filmde ze onder andere een paard dat wordt beslagen - ze had zijn hoofd in close-up toen hij de strijd opgaf.

'Het paard liet zijn hoofd zakken. Het is dan een natuurlijke reflex om de camera naar beneden te bewegen. Waarom ik dat niet deed, weet ik niet precies. Intuïtie. Nu zakt hij langzaam uit het shot - precies het beeld van overgave waarnaar ik zocht.

'Er zijn films waar je echt aan werkt. Zoals bij Fernweh, daarvoor heb ik met Ena Sendijarevic dagenlang aan tafel zitten puzzelen, tekenen, schrijven. Vaderland moest echt ontstaan. Uitgangspunt was steeds het gevoel van de regisseur (Nathalie Crum, red.).

'Nathalie had een paar plekken waar we steeds hebben gefilmd. Ze heeft me op het hart gedrukt te filmen wat ik dacht dat ik moest filmen. Ik kreeg van haar veel vrijheid en vertrouwen.

'Ik ben opgelucht dat je in de academielfilms de makers zo goed terug ziet, omdat ik weet dat het voor een aantal van hen een flinke strijd is geweest. De academie is erg gericht is op één manier van filmmaken, die aansluit bij de Nederlandse filmwereld van nu. Makers die juist iets anders willen doen of naar nieuwe vormen willen zoeken, hebben het zwaar gehad.'

het beeld van overgave

Kamila Wójcik (31) verzorgde de geluidsopnamen en het sounddesign voor de documentaire Noord Oost Hard West, die een groep kickboxers in Amsterdam-West volgt. Verder werkte ze ook als sounddesigner aan Gameboy. 'Met geluid kun je zoveel aan een film toevoegen. Je kunt de betekenis van een scène 180 graden draaien. Alles kan - je hebt alleen een regisseur nodig die je de kans geeft.

'Bij Noord Oost Hard West mocht ik echt losgaan, ik kreeg veel ruimte om dingen uit te proberen. De scènes op straat vind ik goed

gelukt. We hebben veel geluiden buiten de opnameperiode opgenomen en toegevoegd.

'Ik vind het belangrijk dat muziek een personage is in de film, die ook wat te zeggen heeft. Sommige filmmakers onderschatten de gevoeligheid en intelligentie van het publiek en smeren hun film dicht met muziek, ook om imperfecties te verdoezelen. Dat probeer ik dan te bespreken.

'Voor Noord Oost Hard West deed ik ook de geluidsopnamen. Misschien vonden de boxers het even lastig, een vrouw in de kleedkamer, maar na een paar dagen waren ze gewend aan mijn aanwezigheid. We zaten er bovenop, maar konden ons goed onzichtbaar maken. Het heeft ons per ongeluk wel wat klappen opgeleverd.'

In Gameboy van regisseur Giancarlo Sánchez (27) stelen vier vrienden havo-examens en verkopen ze door.

'Wat een eikels, riep iedereen toen de diefstal van schoolexamens in het nieuws kwam. Ik dacht: als ik die kans had gehad, had ik het misschien ook wel gedaan. Het zit toch in ons om de grenzen op te zoeken? Dat was het vertrekpunt.

'Om die jongens zo authentiek mogelijk te portretteren, zochten we naar acteurs die de glans van het kwaad in hun ogen hadden, een soort baldadigheid. Je moet zien dat ze een geheim met zich meedragen, zonder precies te weten wat de gevolgen zijn.

'Voor de draaiperiode hebben we intensief met de acteurs gerepeteerd. Niet de scènes van de film, maar de gebeurtenissen ervoor. Dat zorgde ervoor dat hun vriendschap een fundament kreeg. De jongens kregen geen scenario te zien, we hadden het vooral over het gevoel erachter. Voor elke opname vertelde ik ze wat het doel van het personage was, en dan moesten ze zelf gaan nadenken en het invullen.

'We deden dus nooit iets hetzelfde. Op het moment dat je zo werkt, weet je: in de montage kan het kop of munt zijn. Je haalt er wat uit, of je haalt er niets uit. Het is een gevaarlijke manier van filmmaken, maar ook dé manier om magie te vinden. Om te laten denken dat je naar echte mensen kijkt.'

de glans van het kwaad
muziek als personage

De vier generaties vrouwen voor Mea de Jong (26) moesten het doen zonder man. In If Mama Ain't Happy, Nobody's Happy onderzoekt De Jong die 'familietraditie.'

'Ik heb helemaal niets met egodocumenten. Eigenlijk wilde ik iets vertellen over de betekenis van het feminisme voor mijn generatie. Maar dat bleek vrij ingewikkeld. Toen zei mijn moeder: waarom maak je geen film over onze familie? Dat vond ik meteen een kutonderwerp. Maar later dacht ik: misschien werkt iets vanuit mezelf beter dan iets generaliserends.

'Aanvankelijk wilde ik haar heel erg uit de tent lokken. Maar het omgekeerde gebeurde. Ze zegt bijvoorbeeld vaak dat ze mannen maar stom vindt, maar dat wilde ze op camera niet vertellen. Daar werd ik oprecht kwaad over.

'Ik weet nog dat ze aan het einde van de draaiperiode zei: 'Zo, dat was toch heel gezellig en grappig?' Terwijl ik alleen maar dacht: Nee! Dit is helemaal niet gegaan zoals ik wilde. Maar juist de dingen die ik niet onder controle had zijn het mooist geworden. Je moet durven loslaten. En ik heb geleerd wat er kan voortkomen uit het moment dat je helemaal in de put zit. In die diepte kom je dingen tegen die je anders niet had gevonden.'

vrouwen zonder man